

Symposium dla stanu dziewic z okazji 50-lecia odnowienia Ordo Virginum
 KRÓL PRAGNIE TWEGO PIĘKNA,
 Katowice, 1-2 października 2021 r.

s. BOŻENA SZEWCZUL WNO

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

SANCTUM PROPOSITUM DZIEWIC KONSEKORANYCH – ASPEKT PRAWNY

Treść: Wprowadzenie. – 1. Ewolucja świętych więzów w życiu poświęconym Bogu. – 1.1. Postanowienie (*propositum*). – 1.2. Obietnica (*promissio*). – 1.3. Ślub (*votum*). – 1.4. Znaczenie etymologiczne świętych więzów. – 2. – Przywrócenie *ordo virginum*. – 2.1. Wątpliwości Stolicy Apostolskiej dotyczące *ordo virginum*. – 2.2. Sobór Watykański II i obrzęd konsekracji dziewic. – 2.3. Uregulowanie *ordo virginum* w kanonie 604 KPK/1983. – 2.4. Znaczenie etymologiczne *ordo virginum*. 3. – Czy *ordo virginum* należy do stanu życia konsekrowanego? – 3.1. Dziewice są konsekrowane z nowego i szczególnego tytułu (kan. 573 §1)? – 3.2. *Sanctum propositum* umożliwia *totaliter dedicatio*? – 3.2.1. Całkowitość oddania życia Bogu w myśl konstytucji *Lumen gentium* i KPK/1983. – 3.2.2. Całkowitość oddania życia przez śluby uroczyste według św. Tomasa z Akwinu. – 3.2.3. Konsekracja dziewic a profesja zakonna. – 3.2.4. *Sanctum propositum* a ewangeliczne rady ubóstwa i posłuszeństwa. – 3.2.5. *Ordo virginum* to *stabilis vivendi forma*? – 3.2.6. *Sanctum propositum* jest ślubem albo rodzajem świętych więzów? – 4. *Ordo virginum* zbliża się/*accedit* do form życia konsekrowanego. – 5. Stowarzyszenia życia apostolskiego zbliżają się/*accedunt* do instytutów życia konsekrowanego. – Zakończenie.

Wprowadzenie

Praktyka dokładniejszego naśladowania Chrystusa oparta na Jego nauce zawartej w Ewangelii oraz przykładzie życia, przyjmowała już od zarania Kościoła różne formy. Do najstarszych z nich należą: stan wdów konsekrowanych, stan dziewic konsekrowanych oraz życie pustelnicze, określane dziś mianem indywidualnych form życia konsekrowanego. Indywidualne formy charakteryzuje (w odróżnieniu od pozostałych tzw. wspólnotowych form, a więc instytutów zakonnych, instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostolskiego oraz nowych form) brak wymogu włączenia do określonej wspólnoty powstałej w wyniku charyzmatu otrzymanego przez jej założyciela oraz zachowywania wspólnej reguły życia.

Wierni przynależący do wymienionych form wyrażali swoje pragnienie, zamiar czyli *propositum* naśladowania Chrystusa także w sposób zewnętrzny przez złożenie obietnicy, ślubów lub innych świętych więzów¹. W tym kontekście *sanctum propositum* jest u początku, późniejszych ślubów czy innych świętych więzów, stanowi niejako ich część składową. Dla dziewic konsekrowanych było charakterystyczne i pozostaje nadal *sanctum propositum*. Ten święty zamiar kandydatek do stanu dziewic daje podstawę biskupowi diecezjalnemu do ich konsekracji przez liturgiczny obrzęd, który sprawia, że dziewica wchodzi do *ordo virginum*. Stąd *sanctum propositum* należy do istotnych elementów *ordo virginum*, bez którego nie byłoby konsekracji. Dlatego świętemu zamiarowi zostanie poświęcony niniejszy artykuł.

1. Ewolucja świętych więzów w życiu poświęconym Bogu

W konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* Soboru Watykańskiego II wyraźnie stwierdza się, że wierny może oddać się całkowicie Bogu i zobowiązać do praktyki trzech rad ewangelicznych zarówno przez śluby, jak i inne więzy, naturą zbliżone do ślubów. Jednocześnie dodaje się, że konsekracja osoby będzie tym doskonalsza, im silniejsze i trwalsze będą więzy². Na czym więc polega różnica między wymienionymi wyżej rodzajami więzów i który z nich jest najmocniejszy w realizacji naśladowania Chrystusa i czy w ich zakres wchodzi także *sanctum propositum* dziewic konsekrowanych?

1.1. Postanowienie (*propositum*)

Łacińskie słowo *propositum* wyraża wolę, chęć, intencję, podjęcie decyzji, postanowienie, zamiar oraz przedsięwzięcie³, a więc w kontekście życia poświęconego Bogu wskazuje na dyspozycję wewnętrzną wiernego, który pragnie naśladować Chrystusa i całkowicie się Jemu poświęcić. Zamiar przyjęty

¹ G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione della vita consacrata*, *Vita Consacrata* 15(1979), s. 74; A. GUTIÉRREZ, *I vincoli sacri negli istituti di vita consacrata*, *Commentarium pro Religiosis et Missionariis* 67(1986), s. 321-336 (dalej: CpRM); G. Leclercq, *Alle origini della vita religiosa e dei voti*, *Vita Consacrata* 4(1968), s. 3-10.

² SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»*, nr 44a, w: Sobór Watykański II, konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst łacińsko-polski, Poznań 1968, s. 226: „Per vota aut alia sacra *ligamina*, votis propria sua ratione assimilata... tanto autem perfectior erit consecratio, quo per firmiora et stabiliora *vincula*...” (dalej: LG).

³ A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992⁴, s. 549.

publicznie stwarza nową relację służby i wierności Bogu nazywaną konsekracją⁴. Warto zauważyć, że słowniki łaciny klasycznej słowu *propositum* przypisują też znaczenie określonego sposobu życia⁵.

W początkach Kościoła poświęcenie życia Bogu w stanie dziewic i ascetów miało charakter milczący i ukryty (*tacite*)⁶. Dość szybko, bo już w IV w., następowało bardziej wyraźne wyrażenie powziętego zamiaru wobec lokalnej wspólnoty chrześcijan przez założenie welonu w przypadku dziewicy lub szaty pokutnej przez ascetę czy – jak w przypadku eremitów – opuszczenie dotychczasowego środowiska życia i ucieczkę (*fuga mundi*) na pustynię oraz przyjęcia habitu od starszego lub świętego mnicha⁷. Eremita nie przywiązywał większej wagi do potwierdzania w sposób publiczny i formalny swego zamiaru radykalnego oddania życia Bogu⁸.

Podobnie u pierwszych cenobitów, czyli mnichów żyjących wspólnie w klasztorach, długo nie było ślubów. Oni też stawali się mnichami gdy swoje *propositum* oddania życia Bogu wyrażali przez założenie habitu i przyjęcie przez wspólnotę danego klasztoru⁹.

1.2. Przrzeczenie (*promissio*)

W dalszej ewolucji życia monastycznego pojawia się wzajemne zobowiązanie kandydata i wspólnoty klasztoru. Kandydat w formie wypowiedzanego przrzeczenia wyrażał swój zamiar służenia Bogu wobec ołtarza i wspólnoty, która w odpowiedzi przyjmowała go za swego członka¹⁰.

⁴ M. MACCARRONE, *Studi su Innocenzo III, Italia Sacra, studi e documenti di storia ecclesiastica*, t. 17, Padova 1972, s. 268, przypis 1: „... precisamente designava la volontà di dedicarsi ad un tipo di vita cristiana superiore, senza specificare se consacrato da un voto o da una particolare professione religiosa...”; G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 75.

⁵ J. SONDEL, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997, s. 798; B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytucje w Kościele katolickim. Studium prawnohistoryczne*, Warszawa 2008, s. 96.

⁶ M. DORTÉL-CLAUDOT, *Ascètes et vierges des premiers siècles*, *Vie Consacrée* 48(1976), s. 142; J. GRIBOMONT, *Professione. II, La professione tacita nei primi secoli*, *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. VII, Roma 1983, col. 885 (dalej: DIP).

⁷ J. GRIBOMONT, *Propositum*, DIP, t. VII, Roma 1983, col. 1000-1001; G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 75; G. RINALDI, *Voti solenni e semplici*, *Vita Religiosa* 4(1968), s. 334; A. BONI, *Professione. IX. Questioni giuridiche I-IIIa*, DIP, t. VII, Roma 1983, col. 947-948; G. LECLERCQ, *Alle origini della vita religiosa e dei voti*, *Vita Consacrata* 4(1968), s. 4, 8; J.M. Lozano, *La sequela di Cristo*, Milano 1981, s. 290; B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytucje w Kościele katolickim*, s. 97.

⁸ G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 76.

⁹ BENEDYKT Z NURSJI, *Reguła* (przekład A. Świderkówna), rozdz. 58 26-28, Tyniec 1997², s. 207; J. M. Lozano, *La sequela di Cristo*, s. 292-293.

¹⁰ B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytucje w Kościele katolickim*, s. 98.

W *Regule* św. Benedykta znika zupełnie termin *propositum*¹¹, pojawia się natomiast *promissio* obietnica, bardziej szczegółowa niż tylko zamiar oddania się na służbę Bogu. Nowicjusz po kolejnych czytaniach mu *Reguły* obiecał zachować jej zalecenia oraz obyczaje monastyczne, a także stałość miejsca i posłuszeństwo (*promittat de stabilitate sua et conversatione morum suorum et obedientiam*)¹². Majątek rozdawał ubogim lub przekazywał klasztorowi. Na koniec ceremonii był ubierany w szaty klasztorne¹³. Obietnicę swą wyrażał w formie spisanego dokumentu przed Bogiem i Jego świętymi¹⁴. Od tej formy dokonywanej przed Bogiem łatwe było już przejście do ślubu, czyli obietnicy składanej samemu Bogu¹⁵. *Promissio* miało zasadnicze znaczenie do końca XII wieku. W następnych wiekach zaczęła się rozpowszechniać praktyka składania ślubów¹⁶.

1.3. Ślub (votum)

Ślub różni się od przyrzeczenia i postanowienia tym, że zwraca się bezpośrednio ku Bogu. Jest to uczyniona samemu Bogu świadoma i dobrowolna obietnica wykonania lub zaniechania czegoś¹⁷.

Pierwsze wzmianki o ślubie w ścisłym znaczeniu zauważa się w *Dekrecie Gracjana* w 27. dystynkcji¹⁸. W jej treści niektórzy autorzy dostrzegają załączki podziału ślubów zakonnych na uroczyste i proste¹⁹. Inni natomiast podają, że

¹¹ J. GRIBOMONT, *Propositum*, DIP, t. VII, Roma 1983, col. 1001.

¹² BENEDYKT Z NURSJI, *Reguła*, rozdz. 58, s. 202-203: „Ten, który ma być przyjęty, w oratorium w obecności wszystkich złoży przyrzeczenie stałości, zachowania obyczajów monastycznych i posłuszeństwa”; B.W. ZUBERT, *Ubóstwo ewangeliczne w prawie i tradycji*, (referat wygłoszony na 116. Zebraniu Plenarnym Konferencji Wyższych Przełożonych Żeńskich Zgromadzeń Zakonnych w Polsce w dn. 9-11.10.2007 r.), *Biuletyn Konferencji Wyższych Przełożonych Żeńskich Zgromadzeń Zakonnych* 29(2007), s. 30.

¹³ BENEDYKT Z NURSJI, *Reguła*, rozdz. 58,17-26; J.M. Lozano, *La sequela di Cristo*, s. 309-310, 312.

¹⁴ BENEDYKT Z NURSJI, *Reguła*, rozdz. 58,19.

¹⁵ J.M. Lozano, *La sequela di Cristo*, s. 310.

¹⁶ G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 77.

¹⁷ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 89, art. 8,3, t. XIX. *Religijność*, Przełożył i komentarzem zaopatrzył F.W. Bednarski, Londyn 1971, s. 151: „Ale z drugiej strony przez ślub ktoś zobowiązuje się Bogu, przez przysięgę zaś zwykle człowiekowi. Lecz ważniejsze jest zobowiązanie się Bogu niż człowiekowi. A więc większe jest zobowiązanie wynikające ze ślubu, niż zobowiązanie wypływające z przysięgi”; KPK/1983, kan. 1191; A. BONI, *Professione. IX. Questioni giuridiche. III.2c, -VI*, col. 960; X. OCHOA, *Professio, consecratio et vota religiosa ante et post Concilium Vaticanum Secundum*, CpRM 57(1976), s. 209.

¹⁸ D.XXVII, c.8: „Hic distinguendum est, quod voventium alii sunt simpliciter voventes, de quibus Augustinus et Theodorus locuti sunt, alii sunt, quibus post votum, accedit benedictio consecrationis vel propositum religionis, de quibus Ieronimus et Nicolaus et Calixtus scripserunt”.

¹⁹ D.XXVII, c.8: „... post votum, accedit benedictio consecrationis vel propositum religionis”; A. Vermeersch, *De religiosis institutis et personis...*, t. II, s. 11-12: „Conceptis enim verbis, prima de votis sollemnibus et simplicibus mentio occurrit in dicto Gratiani ... Hinc nomina voti simplicis et sollemnis...”. Inni autorzy jak to wyżej ukazano dostrzegają w tym tekście tylko wzmiankę dotyczącą ślubów bez rozróżniania ich na uroczyste i proste.

o obu rodzajach ślubów wspomina się po raz pierwszy w pismach P. Lombardo i R. Bandinellego, późniejszego papieża Aleksandra III (1159-1181)²⁰. Wtedy też pojawiła się formuła profesji zakonnej zawierająca wzmiankę o trzech ślubach: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Występuje ona wyraźnie już w pierwszej, niezatwierdzonej *Regule św. Franciszka* z Asyżu z 1221 roku²¹.

Kandydat pragnący rozpocząć życie zakonne składał tylko śluby uroczyste, natomiast śluby proste były właściwe wiernym żyjącym w świecie. Miały one rangę ślubów prywatnych i nie wcielały do stanu zakonnego²². Reasumując, święte więzy na przestrzeni wieków przyjmowały trzy podstawowe formy – postanowienia (*propositum*), obietnicy (*promissio*) i ślubu (*votum*)²³.

1.4. Znaczenie etymologiczne świętych więzów

Polski wyraz *więzy* ma w języku łacińskim dwa odpowiedniki: *ligamina* i *vincula*²⁴. Słowo *ligamina* oznacza spójnię i związek małżeński, natomiast *vincula* – sznur, związanie, okowy, pętlę, pęta, kajdany, przeszkodę, zobowiązanie i w sensie przenośnym także związek małżeński²⁵. Warto zauważyć, że również w języku polskim synonimami słowa „więzy” są pęta, okowy, okucia, kajdany, kajdanki, żelaza, łańcuchy oraz jarzmo²⁶. Przegląd łacińskich jak i polskich synonimów wskazuje sytuację wiernego, który zobowiązuje się do podjęcia rad ewangelicznych, natomiast określenie *święte* (*sacra ligamina, sacra vincula*) – z punktu widzenia teologicznego – na ścisłą łączność z Bogiem. Można więc dojść do wniosku, że święte więzy to szczególnie akt ludzki, który rodzi bardzo silne i trwałe zobowiązanie wobec Boga²⁷.

²⁰ G. ROCCA, *Voto. II-III*, DIP, t. X, Roma 2003, col. 555; M. DANILUK, K. KLAUZA, *Podręczna encyklopedia instytutów życia konsekrowanego*, Lublin 1994, s. 276.

²¹ FRANCISZEK Z ASYŻU, *Reguła niezatwierdzona* (1223 r.), rozdz. I, w: *Pisma św. Franciszka z Asyżu*, (przetłumaczył o. K. Ambrożkiewicz), Warszawa, 1990³, s. 56: „Reguła i życie tych braci polega na tym, aby żyć w posłuszeństwie, w czystości i bez własności”; B. W. ZUBERT, *Ubóstwo ewangeliczne*, s. 29.

²² G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 79-80; X. OCHOA, *Professio, consecratio et vota religiosa*, s. 214.

²³ P. BASTIEN, *Direttorio canonico ad uso delle congregazioni di voti semplici*, Torino-Roma 1926, s. 96; A. TABERA, G.M. DE ATOÑANA, G. ESCUDERO, *Il diritto dei religiosi, manuale teorico pratico su gli stati di perfezione*, Roma 1961, nr 242, s. 299; J. GRIBOMONT, *Professione*. I-IV, DIP, t. VII, Roma 1983, col. 884-885; G. LESAGE, *Evoluzione e portata del vincolo sacro nella professione*, s. 75.

²⁴ A. JOUGAN, *Słownik kościelny*, s. 732; J. SONDEL, *Słownik łacińsko-polski*, s. 993.

²⁵ A. JOUGAN, *Słownik kościelny*, s. 387; J. SONDEL, *Słownik łacińsko-polski*, s. 578; A. GUTIÉRREZ, *I vincoli sacri negli istituti*, s. 321.

²⁶ *Słownik wyrazów bliskoznacznych*. Wydanie poszerzone i zaktualizowane (red. D. LUDWICZAK, A. PISKADŁOWA, E. TARKA-HUCZEK), Warszawa 1998, s. 154.

²⁷ A. GUTIÉRREZ, *I vincoli sacri negli istituti*, s. 322; B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytuty w Kościele katolickim*, s. 95.

2. Przywrócenie ordo virginum

Prośba o przywrócenie starożytnej formy konsekracji dziewic, skierowana po wydaniu KPK/1917 do ówczesnej Świętej Kongregacji Zakonników w 1927 r. została rozpatrzona odmownie²⁸. Podobne, negatywne stanowisko zostało zaprezentowane w 1950 r. wraz z wydaniem przez papieża Piusa XII Konstytucji apostolskiej *Sponsa Christi*, który ograniczył obrzęd konsekracji dziewic tylko do mniszek składających śluby uroczyste, które go wcześniej praktykowały²⁹.

Trzeba zauważyć, że przed wydaniem Konstytucji *Sponsa Christi*, ten sam papież dnia 2 lutego 1947 roku konstytucją *Provida Mater Ecclesiae*³⁰ zatwierdził instytuty świeckie życia konsekrowanego, a tym samym możliwość realizacji rad ewangelicznych w świecie tzn. dosłownie i poza klauzurą zakonną, natomiast nie wyraził zgody na konsekrację dziewic żyjących w świecie (*in saeculo vivente*).

2.1. Wątpliwości Stolicy Apostolskiej dotyczące ordo virginum

Warto w tym miejscu przytoczyć powody przemawiające za niemożnością przywrócenia konsekracji dziewic w 1927 roku, w odpowiedzi Świętej Kongregacji Zakonników, ponieważ niektóre z nich pojawiają się na nowo przy redakcji kanonu 604 regulującego *ordo virginum* w obowiązującym KPK/1983 r. a także obecnie – już po wydaniu Kodeksu:

- obrzęd konsekracji dziewic nie wystarcza aby w jego wyniku dziewice mogły utworzyć odrębny kanoniczny stan życia, ponieważ na bazie obowiązującego wówczas prawa tylko stan zakonny ze ślubami trzech rad ewangelicznych i życiem wspólnym był uważany za publiczny stan profesji rad ewangelicznych³¹;
- małżeństwo zawarte przez dziewicę konsekrowaną byłoby ważne ponieważ nie składała ona, jak zakonnice, uroczystego ślubu czystości, który czynił małżeństwo nieważnym. Jej zobowiązanie zatem czyli *sanctum propositum* było równoważne ślubowi prostemu³²;

²⁸ SACRA CONGREGATIO DE RELIGIOSIS, *Dubium de consecratione virginum pro mulieribus in saeculo viventibus*, Acta Apostolicae Sedis 19(1927), s. 138-139 (dalej: AAS);

²⁹ PIUS XII, Constitutio apostolica, *De sacro monialium instituto promovendo «Sponsa Christi»*, 21 novembris 1950, art. III, §2, AAS 43(1951), s. 16.

³⁰ ŚWIĘTA KONGREGACJA DLA ZAKONÓW I INSTYTUTÓW ŚWIECKICH, *Instytuty świeckie w wypowiedziach Magisterium Kościoła*, Roma 1975, s. 13-30.

³¹ F. MAROTO, *Sacra Congregatio de Religiosis. De consecratione virginum in saeculo degentibus*, CprRM 8(1927), s. 161.

³² F. MAROTO, *Sacra Congregatio de Religiosis*, s. 161.

- oprócz wymienionych wyżej problemów prawnych, dziewice konsekrowane spotkałyby się w społeczeństwie z trudnościami – ponieważ obrzęd konsekracji przewidywał *velatio* i *mutatio vestium*, stąd ich obecność w świecie wzbudzałaby zakłopotanie i nieprzyjemności, ich czystość byłaby wystawiona na niebezpieczeństwa i pokusy³³;
- rzadko celebrowany obrzęd konsekracji dziewic żyjących w świecie, sprawiałby wrażenie ważniejszego od tego właściwego mniszkom i mógłby skłonić wiele z nich do opuszczenia życia klasztoru³⁴;
- dziewice żyjące w świecie byłyby pozbawione wszystkich środków niezbędnych do dążenia do doskonałości: klauzury, konstytucji, życia wspólnego, przełożonych³⁵;
- ogólnie rzecz ujmując, przywrócenie *ordo virginum* przyczyniłoby się do spadku szacunku dla życia zakonnego.

2.2. Sobór Watykański II i obrzęd konsekracji dziewic

Dopiero Sobór Watykański II przywrócił konsekrację dziewic żyjących w świecie polecając w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* rewizję obrzędu konsekracji dziewic³⁶. W następnych latach, przy opracowywaniu nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, temat dziewic konsekrowanych nie pojawiał się w protokołach pierwszych sesji komisji kodyfikacyjnej ani w pierwszym opracowanym Schemacie z 1977 r. Wniosek, aby uregulować kwestię konsekracji dziewic został przedstawiony przewodniczącemu komisji kard. Castilio Lara znacznie później, tj. po propozycji przekazanej o. Anastasio Gutiérrezowi, członkowi tejże komisji, przez przełożoną stowarzyszenia dziewic konsekrowanych powstałego w Argentynie w Buenos Aires w 1952 r³⁷.

³³ Tamże.

³⁴ E. JOMBART, *Réponse de la S. Congrégation des Religieuses sur la consécration des vierges vivant dans le monde*, *Revue des Communautés Religieuses* 3(1927), s. 98.

³⁵ Tamże.

³⁶ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst łacińsko-polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 48-77; G. ROCCA, *Vergini consacrate*, DIP, IX, Roma 1997, col. 1855.

³⁷ G. Rocca, *Vergini consacrate*, col. 1855; J. BEYER, *Le forme individuali di vita consacrata*, *Quaderni di Diritto Canonico* 5(1992), s. 134; P. MOSCHETTI, *L'Ordo virginum. Germoglio di vita cristiana*, Siena 2000, s. 55; S. DEL CINQUE, *L'Ordine delle vergini. Il can. 604 §1*, *Sequela Christi* 31/01(2009), s. 223.

2.3. Uregulowanie *ordo virginum* w kanonie 604 KPK/1983

W kanonie 604 uznano kanonicznie formę życia właściwą dla dziewic konsekrowanych, nadano moc prawną treściom zawartym w *Obrzędzie konsekracji dziewic* z 1970 r. i zniesiono tym samym zakaz Świętej Kongregacji Zakonników z 1927 r. dotyczący konsekracji kobiet żyjących w świecie³⁸.

W czasie kodyfikacji zastanawiano się też nad miejscem zamieszkania w Kodeksie Prawa Kanonicznego kanonu dotyczącego dziewic. Zamieszczono go ostatecznie obok innej indywidualnej formy, również zależnej od biskupa diecezjalnego, tj. życia pustelniczego uregulowanego w kan. 603, w którym podaje się, że Kościół uznaje życie pustelnicze oprócz instytutów życia konsekrowanego³⁹. W ramach obrad komisji rewizyjnej KPK/1983 jeden z konsultorów proponował umieszczenie kanonu dotyczącego dziewic w części Kodeksu regulującej publiczne stowarzyszenia wiernych, a więc poza kanonami o życiu konsekrowanym. Wynikało to z braku zobowiązania się dziewic konsekrowanych do zachowania pozostałych dwóch rad ewangelicznych. Także słowo *propositum* nie wydawało się wspomnianemu konsultorowi odpowiednie z punktu widzenia prawnego, ponieważ jest ono aktem jednostronnym dziewczicy, natomiast przy składaniu ślubu bezpośrednio Bogu następuje niejako zawarcie z Nim paktu⁴⁰.

2.4. Znaczenie etymologiczne *ordo virginum*

W wyniku dyskusji nad treścią kanonu 604 zachowano klasyczną terminologię *ordo*, chociaż słowo łac. „*status*” (pl. *stan*) jako bardziej współczesne określenie ukazywało tę samą istotę rzeczy. Przeważał tu z jednej strony szacunek dla tradycji ale też konieczność podkreślenia różnicy zachodzącej między istotą stanu życia konsekrowanego a elementami właściwymi dla *ordo virginum*. Istniały bowiem wciąż wątpliwości, czy *ordo virginum* należy zaliczyć do stanu (*status*) życia konsekrowanego przez profesję

³⁸ KPK/1983, kan. 604 § 1. Do wspomnianych form życia konsekrowanego dochodzi (łac. *accedit*) stan dziewic, które – wyrażając święty zamiar gruntowniejszego naśladowania Chrystusa – są Bogu poświęcone przez biskupa diecezjalnego według zatwierdzonego obrzędu liturgicznego, zostają zaślubione mistycznie Chrystusowi, Synowi Bożemu, i przeznaczone na służbę Kościołowi. § 2. Dziewice mogą się zrzeszać dla wierniejszego wypełnienia swojego zamiaru oraz dla służby Kościołowi, odpowiadającej ich własnemu stanowi i wykonywanej przy wzajemnej pomocy; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata. Riflessioni teologiche e prospettive giuridiche*, Milano 2004, s. 34.

³⁹ *Communicationes* 11(1979), s. 329.

⁴⁰ *Communicationes* 1(1971), s. 332.

rad ewangelicznych⁴¹. Czy *sanctum propositum* i konsekracja dziewic zapewnia stałość życia *stabilis vivendi*, gdyż jest to konieczny wymóg pojęcia stanu w Kościele, a tym samym stanu życia konsekrowanego. Przyjęcie słowa *status* w miejsce *ordo* mogłoby mylnie sugerować, że stan dziewic konsekrowanych został zaliczony do stanu życia konsekrowanego.

Słowo *ordo* nawiązuje do znaczenia tego terminu stosowanego w starożytnym Rzymie. Nie miało ono charakteru religijnego ale odnosiło się do instytucji cywilnych. Wskazywało na konkretną grupę społeczną, która odróżniała się od ogółu ludu, np. stan senatorów, stan rycerski. W związku z tym, że termin *ordo* nie przywoływał nic pogańskiego, chrześcijanie nie mieli żadnej trudności, by aplikować go dla oddania sytuacji kleru w ludzie Bożym, np. stanu diakonów, stanu subdiakonatu, stanu kapłańskiego, stanu biskupów, stanu małżeńskiego. Termin ten miał zawsze znaczenie kolektywne. Następnie w średniowieczu stosowano go w odniesieniu do powstających zakonów, których członkowie składali śluby uroczyste jak np. *Ordo canonicarum*, *Ordo fratri minori*, *Ordo carmelitani* itd., czy wcześniejszych zakonów monastycznych – *Ordo Sancti Benedicti*, *Ordo Sancti Basilii Magni*. Wszystkie te grupy miały wspólne elementy: życie według określonej reguły, życie wspólne w klasztorze, odróżniające je od innych grup w strukturze kościelnej. W przypadku dziewic konsekrowanych termin *ordo* nie wskazuje na zakon lecz ma znaczenie starożytne, paralelne do stanu diakonów, kapłanów. Jest ono także dziś w użyciu w prawie cywilnym np. w odniesieniu do wykonywanego zawodu: stan adwokatów, stan dziennikarzy⁴².

3. Czy *ordo virginum* należy do stanu życia konsekrowanego?

Zamieszczenie kanonu 604 w KPK/1983 nie położyło kresu wątpliwościom dotyczącym *ordo virginum*, a wynikającym głównie z charakteru prawnego, natury i mocy *sanctum propositum*. Po opublikowaniu KPK/1983 wciąż są podnoszone przez kanonistów obiekcje co do przynależności *ordo*

⁴¹ Communicationes 1(1971), s. 331.

⁴² P. RUARO, *L'Ordine delle vergini. I documenti, i riti, le norme, i principia spiritualie pastorali*, Torino 1990, s. 113; J. HOURCADE, *Una vocazione femminile ritrovata. L'Ordine delle Vergini Consacrate*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2000, s. 111; P. JOUNEL, *Le ordinazioni*, w: *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla liturgia*, III, red. A.G. Martimort, Brescia 1987, s. 160-162; E.L. BOLCHI, *La consacrazione nell'ordo virginum. Forma di vita e disciplina canonica*, Roma 2002, s. 134; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 108; S. DEL CINQUE, *L'Ordine delle vergini*, s. 230.

virginum do stanu życia konsekrowanego w myśl kan. 573⁴³. Innymi słowy, aktualne pozostaje pytanie, czy w wyniku konsekracji dziewic następuje zmiana w ich stanie kanonicznym i czy jest ona wystarczająca, aby wejść do stanu życia konsekrowanego, wcześniej określanego mianem stanu zakonnego oraz stanu doskonałości nabywanej. Niektórzy z kanonistów stanowczo negują przynależność dziewic konsekrowanych do stanu życia konsekrowanego, inni potwierdzają, a jeszcze inni pozostają w niepewności⁴⁴.

E. Gambari – znany kanonista – uważa, że *ordo virginum* nie tworzy stanu czy formy życia konsekrowanego w myśl kanonu 573⁴⁵, ponieważ zawiera w sobie postanowienie gruntowniejszego naśladowania Chrystusa tylko w dziewictwie, natomiast nie wymaga świętego zobowiązania się do praktyki pozostałych dwóch rad ewangelicznych: ubóstwa i posłuszeństwa⁴⁶. Podobnie sądzi V. de Paolis twierdząc, że z punktu widzenia kanonicznego Kościół nie uznaje stanu kanonicznego *ordo virginum*, kwalifikując go jako zbliżony do form życia konsekrowanego⁴⁷. Również Viktor Dammertz, benedyktyn utrzymuje, że dziewice konsekrowane – w przeciwieństwie do eremitów – nie stają się członkami stanu życia konsekrowanego w Kościele⁴⁸. Także A. Gutierrez twierdzi podobnie, gdyż jego zdaniem konsekracja dziewic nie jest świętym węzłem ponieważ nie posiada koniecznej materii tj. trzech rad ewangelicznych lecz tylko jedną⁴⁹. T. De Urkiri mówi wprost, że kandydatka do konsekracji dziewic przygotowuje się do przyjęcia nowego sposobu życia w Ludzie Bożym, nie zaś nowego stanu prawnego⁵⁰. Dziewice konsekrowane po przyjęciu konsekracji pozostają nadal w stanie wiernych świeckich⁵¹. Stąd wynikała m.in. –

⁴³ KPK/1983, kan. 573 § 1. Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest trwałą formą życia, w której wierni pod działaniem Ducha Świętego naśladować dokładniej Chrystusa, oddają się całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu, ażeby – poświęceni z nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata – osiągnąć doskonałą miłość w służbie Królestwa Bożego i, stawszy się w Kościele wyraźnym znakiem, zapowiadać niebieską chwałę. § 2. Tę właśnie formę życia w instytutach życia konsekrowanego, kanonicznie erygowanych przez kompetentną władzę Kościoła, podejmują w sposób wolny ci wierni, którzy przez śluby lub inne (święte) zobowiązania, zgodnie z przepisami własnych instytutów, zobowiązują się do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa oraz przez miłość, do której prowadzą, łączą się w sposób szczególny z Kościołem i jego tajemnicą.

⁴⁴ S. DEL CINQUE, *L'Ordine delle vergini*, s. 228.

⁴⁵ B. SZEWCZUL, *Definicja prawno-teologiczna życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych*, Prawo Kanoniczne 59(2016) nr 1, s. 19-43.

⁴⁶ E. GAMBARI, *I religiosi nel Codice. Commento ai singoli canoni*, Milano 1986, s. 100.

⁴⁷ V. DE PAOLIS, *La vita consacrata nella Chiesa*, Bologna 1992, s. 73.

⁴⁸ V. DAMMERTZ, *Gli istituti di vita consacrata nel nuovo Codice di diritto canonico*, Vita Consacrata 19(1983), s. 115: „(vergini – [B.Sz] al contrario degli eremiti riconosciuti dalla Chiesa non diventano membri dello stato consacrato...”.

⁴⁹ A. GUTIÉRREZ, *I vincoli sacri negli istituti*, s. 326.

⁵⁰ T. DE URKIRI, *Virgines seculares consagradas. Notas histórico-canónico-pastorales*, Madrid 1986, s. 99.

⁵¹ Tamże; E. L. BOLCHI, *La consacrazione nell'ordo virginum*, s. 160-161.

wspomniana wyżej – propozycja konsultatora umieszczenia kanonu 604 w dziale Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczącym stowarzyszeń wiernych świeckich.

Inaczej uważa grupa kanonistów z S. Recchi na czele, dla której dziewictwo konsekrowane obejmuje w pełni elementy teologiczne wyrażone w kan. 573 §1, stąd jej zdaniem nie ma żadnej wątpliwości, że *ordo virginum* należy w pełni do stanu życia konsekrowanego, chociaż z właściwymi sobie modyfikacjami⁵². Sr. Sharon Holland jest tego samego zdania⁵³. J. Beyer utrzymuje, że tworzą one stan życia w Kościele i jest to stan życia konsekrowanego⁵⁴.

Inni kanoniści nie zajmują jasnego stanowiska, twierdząc, że nie jest jeszcze jasne czy *ordo virginum* należy czy nie należy do stanu życia konsekrowanego, mimo iż umieszczenie kan. 604 w KPK/1983, wśród kanonów dotyczących form życia konsekrowanego skłania do pozytywnej odpowiedzi⁵⁵.

3.1. Dziewice są konsekrowane z nowego i szczególnego tytułu (kan. 573 §1)?

W kan. 573 podaje się, że osoby konsekrowane poświęcone są dla chwały Bożej z nowego i szczególnego tytułu, a więc innego, dodatkowego niż chrzest, właściwy dla wszystkich wierzących w Chrystusa. Powstaje zatem pytanie, czy *sanctum propositum* daje dziewczicom nowy tytuł do ich konsekracji? Nie ulega wątpliwości, że jest to nowa konsekracja, tzn. różna od konsekracji chrzcielnej, co potwierdza się w nr 16 *Obrzędu konsekracji dziewczic*: „Duch Święty Pocieszyciel, który przez wodę chrztu świętego uczynił wasze serca świątynią Najwyższego, dzisiaj przez nasze pośrednictwo udziela wam nowego namaszczenia duchowego i z nowego tytułu poświęca Bożemu Majestatowi. Wynosi was do godności oblubienic Chrystusa i łączy nierozzerwalnym węzłem z Synem Bożym”⁵⁶. Przy czym rodzi się kolejne pytanie: Czy konsekracja

⁵² S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 108: „A nostro parere non c’è alcun dubbio che l’*ordo virginum* appartenga pienamente allo stato della vita consacrata, anche se con modalità proprie”.

⁵³ S. HOLLAND, *Consecrated virgins for today’s Church*, *Informationes SCRIS* 24(1998), s. 81.

⁵⁴ J. BEYER, *L’ordine delle vergini*, *Vita Consacrata* 22(1986), s. 590.

⁵⁵ D.J. ANDRÉS, *Il diritto dei religiosi. Commento esegetico al codice*, Roma 1999, s. 53; A. MONTAN, *Gli istituti di vita consacrata e le società di vita apostolica*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. II. Il popolo di Dio, Stati e funzioni del popolo di Dio, Chiesa particolare e universale, La funzione di insegnare, (libri II e III del Codice), Roma 1990², s. 247; R. HENSELER, *Buch II. Das Volk Gottes. Teil III. Institute des geweihten Lebens und Gesellschaften des apostolischen Lebens (Ordensrecht)*, w: K. Lüdicke (bearbeitet von), *Münsterischer Kommentar zum «Codex Iuris Canonici»*, Essen 2000, s. 604.

⁵⁶ *Obrzęd Konsekracji Dziewic*, nr 16: „Duch Święty Pocieszyciel, który przez wodę chrztu świętego uczynił wasze serca świątynią Najwyższego, dzisiaj przez nasze pośrednictwo udziela wam nowego namaszczenia duchowego i z nowego tytułu poświęca Bożemu Majestatowi. Wynosi was do godności oblubienic Chrystusa

z nowego tytułu jest konsekracją wystarczającą do wejścia do stanu życia konsekrowanego? Powinna ona dodatkowo pociągać za sobą pełnię oddania się Bogu, bo tylko taka konsekracja pozwala na wejście do tego stanu, o czym zaznacza się wyraźnie w kan. 573 §1 oraz w dekrecie o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*: „wierni oddają się całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu”⁵⁷.

3.2. *Sanctum propositum* umożliwia *totaliter dedicatio*?

W prawie rzymskim w wyniku poświęcenia bogom osób lub rzeczy, przechodziły one z użytku świeckiego (*profanum*) do użytku świętego (*sacrum*)⁵⁸. Złożony przez osobę ślub w rozumieniu prawa rzymskiego wprowadzał ją (albo przedmiot ślubu – rzecz) w obszar boski, w przestrzeń *sacrum*. Dokonywało się to w sposób niejako automatyczny, prawie magiczny. Śluby chrześcijańskie, czy w ogóle inne zobowiązania podejmowane ze względu na Boga – jak *sanctum propositum* dziewic konsekrowanych – zawierają w sobie aspekt osobowy i dynamiczny, czego pozbawione były śluby „rzymskie”⁵⁹. Mimo to konsekracji dziewic brakuje pewnych elementów, aby zapewnić im pełne oddanie się Bogu, gdyż *totaliter dedicatio* dokonuje się przez profesję trzech rad ewangelicznych podejmowanych przez śluby lub inne święte więzy⁶⁰. Tak uważa większość znanych kanonistów jak E. Gambari, V. De Paolis, A. Calabrese, A. Montan, L. Chiapetta, T. De Urkiri, J.F. Castaño. Wychodzą oni z założenia, że zobowiązanie dziewic, mimo iż jest wieczyste i sięga głębi osoby – nie jest tylko zewnętrznym przejściem ze sfery *profanum* do *sacrum* – to jednak brakuje mu całkowitości oddania życia Bogu. Co od początku życia monastycznego stanowiło jego istotę⁶¹.

i łączy nierozwalnym węzłem z Synem Bożym”; J.F. CASTAÑO, *Gli istituti di vita consacrata (cann. 573-730)*, Roma 1995, s. 62; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 108.

⁵⁷ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego «Perfectae caritatis»*, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, nr 5, Poznań 2002, s. 266: „Członkowie wszystkich instytutów powinni być przede wszystkim świadomi tego, że przez ślubowanie rad ewangelicznych dali pozytywną odpowiedź Bożemu wezwaniu, tak że nie tylko umarli dla grzechu (por. Rz 6,11), lecz także wyrzekłszy się świata, żyją jedynie dla Boga. Całe bowiem życie swoje oddali na Jego służbę, to zaś stanowi jakąś szczególną konsekrację głęboko zakorzenioną w konsekracji chrztu i pełniej ją wyrażającą” (dalej PC).

⁵⁸ M.P. DION, *Les effets du rite de la consécration des vierges. Aspects théologiques*, Église et Théologie 16(1985), s. 281.

⁵⁹ J.M. LOZANO, *La sequela di Christo*, s. 316.

⁶⁰ KPK/1983 kan. 573 §1; J.F. Castaño, *Gli istituti di vita consacrata (cann. 573-730)*, Roma 1995, s. 62; S. Recchi, *La donna consacrata nel diritto della Chiesa*, Consacrazione e Servizio, 40/11(1991), s. 22.

⁶¹ T. De Urkiri, *Virgines seculares consagradas. Notas histórico-canónico-pastorales*, Madrid 1986, s. 47, 54, 77.

3.2.1. Całkowitość oddania życia Bogu w myśl Konstytucji *Lumen gentium* i KPK/1983

Życie konsekrowane, mimo iż często jest określane mianem *sequela Christi*, to nie polega tylko na wiernym, zewnętrznym naśladowaniu Go, kroczeniu Jego śladami, ale na poddaniu Mu całej ludzkiej egzystencji, które zdecydowanie upodabnia do Niego⁶². Podjęcie życia konsekrowanego niejako przymusza osobę do złożenia w ofierze całego siebie i wszystkiego, co się posiada⁶³.

Całkowitość oddania została w konstytucji *Lumen gentium* określona jako zupełne oddanie się w niewolę (*totaliter mancipatio*), co upodabnia zakonnika do niewolnika uzależnionego od swego pana⁶⁴.

W KPK/1983 zrezygnowano z użycia słowa *mancipatur*, a w celu podkreślenia pełni oddania Bogu wszystkich osób konsekrowanych zastosowano określenie „całkowicie poświęcają się (*totaliter dedicantur*) umiłowanemu nade wszystko Bogu”. W przypadku zakonników wskazuje się w kan. 607 konieczność poświęcenia całej osoby tak, aby stanowiło ono żertwę ofiarną, pełne złożenie się w ofierze Bogu (*holocaustum*), jak uzasadniał św. Tomasz z Akwinu⁶⁵. W Adhortacji apostolskiej *Vita consecrata*, w nawiązaniu do ofiarniczej myśli św. Tomasza z Akwinu, konieczność złożenia całopalnej ofiary z życia aplikuje się do wszystkich osób konsekrowanych, a nie tylko do zakonników⁶⁶.

Konieczność pełni oddania przywołuje również istniejącą w Kościele tradycję postrzegania konsekracji monastycznej jako drugiego chrztu, ponownego zanurzenia się w męce i śmierci Chrystusa i jeszcze pełniejszego oddania Bogu w myśl św. Pawła Apostoła „abyście dali ciała swoje na ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną, jako wyraz waszej rozumnej służby Bożej” (Rz 12,1)⁶⁷.

⁶² *Vita consecrata*, nr 16; E. GAMBARI, *Vita religiosa oggi*, Roma 1983, s. 83.

⁶³ *Vita consecrata*, nr 17.

⁶⁴ LG, nr 44: „Deo summe dilecto *totaliter mancipatur*, ita ut ipse ad Dei servitium eiusque honorem novo et peculiari titulo referatur”; J.F. CASTAGÑO, *Lo «status consecratorum» nell’attuale legislazione della Chiesa*, Angelicum 60(1983), s. 199-206.

⁶⁵ *Summa Theologiae* II-II, 186 1; KPK/1983, kan. 607 § 1; F. GIARDINI, *Lo stato religioso come olocausto*, Angelicum 38(1961), s. 187-199.

⁶⁶ *Summa Theologiae*, II-II, q. 186, a. 1; *Vita consecrata*, nr 17: „Właśnie dlatego można zrozumieć tożsamość osoby konsekrowanej, przyjmując za punkt wyjścia – w ślad za św. Tomaszem – totalny charakter jej ofiary, porównywalnej do prawdziwej ofiary całopalnej”.

⁶⁷ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia «Redemptionis donum»* (25.03.1984), nr 8, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. Wójtowicz), Kraków 2003², s. 325-327: „Zanurzając się przez konsekrację ślubów

3.2.2. Całkowitość oddania życia przez śluby uroczyste według św. Tomasza z Akwinu

Aby lepiej zrozumieć odmienną istniejącą między oddaniem życia Bogu przez dziewice konsekrowane oraz zakonników, można odwołać się do różnicy istniejącej w tym względzie w przeszłości między ślubami uroczystymi a prostymi. Wyjaśniał to już św. Tomasz z Akwinu. Przez wiele wieków, a zwłaszcza w XIX w., powstawały licznie zgromadzenia zakonne oddające się działalności apostołskiej, których członkowie prowadzili życie wspólne w klasztorach, nosili habity i składali śluby proste – nie byli uznawani za zakonników lecz naśladowujących ich, właśnie dlatego, że złożenie ślubów prostych nie zapewniało całkowitości oddania życia Bogu, co było wciąż istotą stanu zakonnego.

W czasach św. Tomasza z Akwinu (1225-1274) jedynie śluby uroczyste czyniły ślubującego zakonnikiem, wprowadzały do stanu doskonałości nabywanej⁶⁸ i obligowały do zachowania ich przez całe życie⁶⁹.

Ślub prosty natomiast uważano za zwykłe przyrzeczenie wstąpienia do zakonu, a osoby go składającej nie uznawano za zakonniką. Św. Tomasz wyjaśniał, dlaczego ślub prosty nie stanowił przeszkody do ważnego zawarcia małżeństwa, podczas gdy ślub uroczysty był przeszkodą zrywającą. Akwinata uważał, że obietnica zachowania czystości w celibacie, uczyniona poprzez ślub prosty, pozostawiała nadal we własności ślubującego jego ciało, a ponieważ należało ono jeszcze do niego, więc mógł je ofiarować jakiejś kobiecie, chociaż wtedy grzeszyłby, nie będąc wiernym uczynionej wcześniej obietnicy. Ślub

zakonnych w tajemnicy paschalnej Odkupiciela, pragniecie przez miłość całkowitego oddania natchnąć dusze Wasze i ciała duchem ofiary, tak jak Was do tego wzywa św. Paweł słowami *Listu do Rzymian*, przed chwilą przytoczonymi: „abyście dali ciała swoje na ofiarę”; C. PALMÈS, *Battesimo e vita religiosa*, Bologna 1976, s. 59; J. ŚLIWA, *La funzione stabilizzante della Chiesa nel processo di nascita degli IVC - CIC can.* 573, *Angelicum* 85/1(2008), s. 108.

⁶⁸ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 189, art. 2, odp. 1, t. XXIII. *Charyzmaty...*, s. 344: „Ślub zakonny jest dwojaki: pierwszy to ślub uroczysty. Na skutek jego złożenia człowiek staje się mnichem [względnie zakonnikiem] lub bratem innego zakonu. Ten ślub zwie się [z łacińskiego] profesją. Takowy ślub powinien być poprzedzony rokiem próby, jak to wysuwa zarzut. Drugi to ślub zwykły. Na skutek jego złożenia człowiek nie staje się mnichem lub zakonnikiem, a tylko jest zobowiązany wstąpić do zakonu: I taki ślub nie musi być poprzedzony rokiem próby”; M. R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino, santo. I-V*, DIP, t. IX, Roma 1997, ..., col. 1206.

⁶⁹ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 186, art. 6, odp. 2, t. XXIII. *Charyzmaty. Szczególne dary i powołania w Kościele*, Przełożył i objaśnieniami zaopatrzył P. Bełch, Londyn 1982, s. 269-270: „Zdaniem Grzegorza doskonałość zakonna wymaga, aby człowiek «poświęcił Bogu całe swoje życie». Lecz człowiek nie może w rzeczywistości poświęcić Bogu całego swojego życia, bo nie ma takiej chwili, która by zawarła całe jego życie, jako że ono płynie według następstwa czasu. Stąd to człowiek nie może inaczej oddać całego życia Bogu, jak tylko przez zobowiązanie się ślubem”; M. R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino, santo*, col. 1206; T. SCHAEFER, *De religiosis ad normam* Codicis Iuris Canonici, Roma 1947⁴, nr 121, s. 50-51.

uroczysty natomiast był obietnicą, której towarzyszyło zupełne darowanie rzeczy obiecaniej⁷⁰, a więc profes zrzekał się zdolności posługiwania się własnym ciałem, czyniąc z niego całkowity dar Bogu. Siłą rzeczy ciało darowane nie należało już do profes, a w konsekwencji nie mógł darować go kobiecie⁷¹. Doskonałego zachowania ślubu czystości, w przypadku mniszek, chroniła krata klasztorna i mur⁷².

Podobne rozumowanie dotyczyło dwóch pozostałych ślubów: ubóstwa i posłuszeństwa. Profes składający prosty ślub ubóstwa pozostawał nadal właścicielem swych dóbr materialnych oraz zachowywał zdolność dysponowania nimi i nabywania nowych, podczas gdy uroczysty ślub ubóstwa odbierał zakonnikowi możliwość posiadania i nabywania jakichkolwiek dóbr ruchomych i nieruchomych jako własności, nawet w imieniu konwentu⁷³. Uroczysty ślub posłuszeństwa sprawiał, że profes nie mógł realizować swej własnej woli, ale upodabniał się do niewolnika, pozostającego pod całkowitą kontrolą swego pana⁷⁴. Zobowiązywał się do podporządkowania własnej osoby

⁷⁰ SANCTI THOMAE DE AQUINO, Opera omnia iussu Leonis XIII P.M. edita, t. 25, 1: *Quaestiones de quolibet...* Quodlibet VII, VIII, IX, X, XI, Roma: Commissio Leonina; Paris: Les Éditions du Cerf, 1996, Quodlibet VIII, a. 10, art. 3: „In voto autem solemniter est simul promissio et collatio. Tunc enim est votum solenne, quando simul aliquis cum voto consecratur deo, et ponitur in aliquo statu sanctitatis vel per susceptionem ordinis, vel per professionem certae regulae. Et sic non potest ulterius corpus suum tradere uxori; et si tradit, contractus nullus est”; B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytucje w Kościele katolickim...*, s. 103.

⁷¹ SANCTI THOMAE DE AQUINO, Opera omnia iussu Leonis XIII P.M. edita, t. 25, 1: *Quaestiones de quolibet...* Quodlibet VII, VIII, IX, X, XI, Roma: Commissio Leonina; Paris: Les Éditions du Cerf, 1996, Quodlibet X, a. 11, art. 3: „Quod autem aliquis semel uni dedit, non potest postmodum alteri dare; et ideo post votum solenne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris matrimonium contrahendo”; M. R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino*, col. 1206; A. BONI, *Discrimen inter professionem sollemnem et simplicem in statu religioso*, w: AA.VV. *Acta conventus internationalis canonistarum, Romae diebus 20-25 maii 1968*, Romae 1970, s. 403; A. SOSNOWSKI, *L'impedimento matrimoniale, del voto perpetuo di castità (can. 1088 C.I.C.). Evoluzione storica e legislazione vigente*, Roma 2007, s. 124, 125.

⁷² J. PIŁAT, *Wstęp*, w: CEZARY Z ARLES, *Pisma monastyczne. Źródła monastyczne*, t. 2, (red. M. Starowieyski), Kraków 1994, s. 26.

⁷³ SOBÓR TRYDENCKI (1545-1563), *Sesja XXV, Dekret w sprawie zakonników*, rozdz. 2, s. 784-787: „Żaden zakonnik czy zakonnica nie może posiadać ani zachowywać żadnych dóbr nieruchomych bądź ruchomych jakiegokolwiek rodzaju, w żaden sposób otrzymanych, jako własności, nawet w imieniu konwentu, ale natychmiast będą one przekazane przełożonemu i włączone do zasobów konwentu. Gdyby zaś ktoś posiadający własność wbrew tym zasadom został na tym przyłapany albo gdyby komuś to udowodniono, ten zostanie pozbawiony na dwa lata czynnego i biernego prawa głosu, a także będzie ukarany zgodnie z zasadami swej reguły i z konstytucjami swego zakonu”; E. ZAGANO, *Equiparazione del monaco allo schiavo e al figlio di famiglia*, Vita Consacrata 3(1967), s. 254; B. SZEWCZUL, *Działalność zakonodawcza bł. Honorata Koźmińskiego a nowe instytucje w Kościele katolickim*, s. 104.

⁷⁴ C.XII, q.1,c.11: „Non dicatis vos aliquid habere proprium, sed sint vobis omnia communia... cum huius nostrae congregationis fratres non solum facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinis susceptione renunciaverint, et se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati et imperiis in Christo et pro Christo subdiderint, certum est eos nihil habere, possidere, dare vel accipere sine superioris licentia debere”; E. ZAGANO, *Equiparazione del monaco allo schiavo e al figlio di famiglia*, s. 254: „Il monaco era considerato senza volontà propria cui aveva dovuto rinunciare al momento della professione e che non

we wszystkim woli Boga, którego przedstawicielami stawali się przełożeni zakonnicy⁷⁵. Tak więc przyrzeczone ślubami trzy najważniejsze dobra ludzkie były ofiarowane Bogu i poświęcane na Jego służbę. Ofiara zaś, obejmująca całego człowieka, stawała się ofiarą całopalną, holocaustem⁷⁶. Zdaniem papieża Grzegorza IX, z którym zgadza się św. Tomasz z Akwinu, tylko wtedy dokonuje się całopalenie, gdy człowiek ofiarowuje Bogu wszystko, co posiada⁷⁷. Zakonnik po złożeniu ślubów uroczystych w sposób pełniejszy oddalał się od świata, „umierał” całkowicie na zawsze dla siebie i świata, a żył tylko dla Boga⁷⁸. Wszystko to miało pomóc w przezwyciężeniu trzech najtrudniejszych przeszkód w życiu człowieka dążącego do doskonałej miłości Boga – pożądliwości oczu i ciała oraz pychy żywota⁷⁹.

Święty Tomasz uważał uroczyste śluby zakonne za absolutnie nieodwołalne do końca życia zakonnika – przez analogię do konsekracji

poteva più esercitare se non in quanto mossa e diretta dalla volontà dell'abate, così come la volontà dello schiavo era completamente sotto il controllo della volontà del padrone”.

⁷⁵ SANCTI THOMAE DE AQUINO, *Opera omnia iussu Leonis XIII P.M. edita*, t. 25, 1: Quaestiones de quolibet... Quodlibet VII, VIII, IX, X, XI, Roma: Commissio Leonina; Paris: Les Éditions du Cerf, 1996, Quodlibet X, a. 10, ad 3: „Sicut ergo holocaustum est perfectum sacrificium, ita per vota praemissa perfecte homo deo satisfacit, cui et de exterioribus rebus, et de proprio corpore, et de proprio spiritu holocaustum offert”; TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 186, art. 5, odp. 4, t. XXIII. *Charyzmaty...*, s. 267: „Ślub posłuszeństwa składany przez zakonnika obejmuje całe jego ludzkie życie”; M. R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino*, col. 1206.

⁷⁶ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 186, art. 1, odp. 1, t. XXIII. *Charyzmaty...*, s. 252: „Otóż, jak już powiedziano, religijność jest to cnota, dzięki której człowiek coś świadczy na rzecz i służbę Boga. I dlatego w szczególny sposób zasługują na nazwę «religijni» zakonnicy, którzy siebie całkowicie oddali na służbę Bogu, składając poniekąd z siebie ofiarę całopalną Bogu. Grzegorz tak tę myśl wyraża: «Są tacy, którzy nie zostawiają sobie niczego, ale swoje myśli, słowa, życie i cały posiadany majątek ofiarują Bogu Wszechmogącemu»”; TAMŻE, art. 6 odp. 1a; M.R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino*, col. 1207; J. PIŁAT, *Wstęp*, w: CEZARY Z ARLES, *Pisma monastyczne. Źródła monastyczne*, t. 2, s. 26.

⁷⁷ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 186, art. 7, odp. 3, t. XXIII. *Charyzmaty*, s. 271-272: „Według Grzegorza: «Wtedy dokonuje się całopalenie, gdy człowiek ofiaruje Bogu wszystko, co ma». Człowiek zaś, zdaniem Filozofa, ma trojaki dobro: pierwszym są rzeczy zewnętrzne..., drugim jest dobro własnego ciała... trzecim jest dobro duszy... I dlatego słuszne jest zdanie, że stan zakonny polega na trzech ślubach”. Potwierdzenie tej prawdy podaje się w KPK/1983 w kan. 607 §1, gdzie życie zakonne określa się jako poświęcenie całej osoby zakonnika, całkowite jej oddanie, jakby złożenie się Bogu w ofierze, będące ustawiczną czcią Boga w miłości.

⁷⁸ V. PARLATO, *La professione religiosa*, Milano 1979, s. 89: „Consacrato a Dio il professo vive nel mondo più completo fuori dal mondo”; E. SASTRE SANTOS, *La vita religiosa nella storia della Chiesa e della società*, Milano 1997, s. 422, 443, 862.

⁷⁹ 1 J 2,16; TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 186, art. 7, odp. 1, t. XXIII. *Charyzmaty*, s. 271: „Ta szkoła i ćwiczenie się w doskonałości wymaga od zakonnika usunięcia z siebie tego, co może przeszkadzać w całkowitym skierowaniu serca ku Bogu, na czym właśnie polega doskonała miłość. Chodzi tu o trzy przeszkody: pierwszą jest żądza dóbr zewnętrznych – i tę usuwa ślub ubóstwa; drugą jest żądza rozkoszy zmysłowych, wśród których wybijają się rozkosze seksualne – i tę usuwa ślub powściągliwości; trzecią jest niezrównoważenie woli – i tę usuwa ślub posłuszeństwa”; LG, nr 44: „[Chrześcijanin – B. Sz.] postanawia przez ślubowanie w Kościele rad ewangelicznych uwolnić się od przeszkód, które mogłyby go odwieść od gorliwej miłości”; F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I, Opole 1957³, s. 608-612.

wszystkich przedmiotów świętych, która trwa tak długo, jak długo przedmioty poświęcone zachowują swoją integralność⁸⁰.

W obowiązującym prawodawstwie kościelnym tylko wieczysty publiczny ślub⁸¹ czystości złożony w instytucie zakonnym jest przeszkodą do ważnego zawarcia małżeństwa. Członkowie wszystkich pozostałych form konsekracji, łącznie z zakonnikami o ślubach czasowych, zawierają małżeństwo ważnie ale niegodziwie⁸².

W *Instrumentum laboris* z 1994 r. do Adhortacji *Vita consecrata* bardzo wyraźnie wybrzmiewa z punktu widzenia teologicznego całkowitość oddania dziewic konsekrowanych: „Dziewictwo konsekrowane i stan dziewic konsekrowanych są oryginalnym przejawem całkowitego oddania się Chrystusowi jaki miał miejsce w pierwotnym Kościele”⁸³. Podobnie w dalszej części dokumentu: „Ich charyzmat [dziewic konsekrowanych – B.Sz.] nakłada na nie całkowite oddanie się Chrystusowi. Są w nim zawarte rady ewangeliczne – według stylów życia indywidualnego i zrzeszonego”⁸⁴.

3.2.3. Konsekracja dziewic a profesja zakonna

Konsekracja dziewic, ze względu na podjęcie tylko rady czystości, odwołuje się do relacji oblubieńczej z Chrystusem aż do tego stopnia, że dziewica staje się znakiem Kościoła Oblubienicy. Dziewica pozostaje mistycznie zaślubiona Chrystusowi i jej zadaniem jest ukazywanie tajemnicy miłości oblubieńczej między Chrystusem i każdym wierzącym w Niego⁸⁵. Tę tajemnicę wyjaśnia św. Jan Paweł II w Adhortacji apostoelskiej *Vita consecrata*⁸⁶.

⁸⁰ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, II-II, q. 88, art. 10, t. XIX. *Religijność*, s. 126-127: „Człowiek nie może zwalniać z tego, co obowiązuje na mocy prawa natury lub przykazania Bożego, zwłaszcza podanego na I tablicy, odnoszącego się wprost do miłowania Boga, które jest ostatecznym celem przykazań. Lecz obowiązek spełnienia ślubów wypływa z prawa natury oraz z przykazania Bożego, i to zawartego na I tablicy, skoro jest czynnością ślubów. Zobowiązanie wypływające ze ślubu opiera się na wierności, jaką winniśmy Bogu. A przecież od tej wierności nikt nie może zwolnić. A więc także zwolnienie ze ślubu jest niemożliwe”; M. R. GAGNEBET, *Tommaso d'Aquino*, col. 1207.

⁸¹ Uznanie konsekracji dziewic za konsekracje z nowego i szczególnego tytułu, który odróżnia ją od chrztu nie czyni jej konsekracją publiczną. Z punktu widzenia teologicznego i prawnego pozostaje ona w sferze prywatnej J.F. CASTAÑO, *Gli istituti di vita consacrata (cann. 573-730)*, s. 62.

⁸² KPK/1983, kan. 1088.

⁸³ IX ZGROMADZENIE ZWYCZAJNE SYNODU BISKUPÓW, *Instrumentum laboris*, Watykan 1994, nr 13, s. 16

⁸⁴ Tamże, nr 34, s. 41.

⁸⁵ S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata...* s. 35: *Obrzęd konsekracji dziewic*, nr 25.

⁸⁶ *Vita consecrata*, nr 34: „Szczególne znaczenie ma w życiu konsekrowanym wymiar oblubieńczy: ukazuje on, że Kościół powinien oddawać się w pełni i wyłącznie swemu Oblubieńcowi, od którego otrzymuje wszelkie dobro. W tym wymiarze oblubieńczym, właściwym dla całego życia konsekrowanego, zwłaszcza kobieta odnajduje swą tożsamość, odkrywając tu jak gdyby szczególny walor swej relacji z Chrystusem”.

Natomiast profesja zakonna ukazuje miłość do Chrystusa, która ujawnia się w całkowitym ofiarowaniu siebie, dokładniejszym naśladowaniu wyniszczenia Zbawiciela. Pociąga za sobą upodobnienie się do Chrystusa posłusznego Ojcu aż do ofiary krzyża⁸⁷, stanowi pogłębienie zobowiązań chrzcielnych, sięga korzeniami konsekracji chrzcielnej i pełniej ją wyraża⁸⁸.

3.2.4. *Sanctum propositum* a ewangeliczne rady ubóstwa i posłuszeństwa

We wspomnianym wyżej dokumencie *Instrumentum laboris* i przytoczonym tekście z numeru 34 podkreśla się, że w charyzmacie dziewic konsekrowanych zawarte są także rady ewangeliczne. Niektórzy kanoniści, w określeniu zamieszczonym w kan. 604 tj. obowiązku dziewic konsekrowanych do gruntowniejszego naśladowania Chrystusa⁸⁹, stosowanym też ogólnie dla określenia życia konsekrowanego (kan. 573) dostrzegają obowiązek dziewic do życia według rad ewangelicznych ubóstwa i posłuszeństwa⁹⁰. A więc uważają, że rady nie są im obce, a poza tym zobowiązane są one do posłuszeństwa biskupowi, który jest ich bezpośrednim przełożonym, podobnie jak pustelnicy uznani za formę życia konsekrowanego wchodzącą do stanu życia konsekrowanego⁹¹. Biskup⁹² reprezentuje Chrystusa, któremu dziewica poświęca własne dziewictwo⁹³, jednoczy dziewicę z Chrystusem węzłem oblubieńczym. Biskup zastępuje Chrystusa, podobnie jak przełożeni zakonni w stosunku do swych podwładnych⁹⁴.

3.2.5. *Ordo virginum* to *stabilis vivendi forma*?

Przynależność do stanu życia konsekrowanego wymaga stałości życia, zgodnie z definicją zawartą w kan. 573, co jest właściwe zresztą dla wszystkich stanów w Kościele. Wydaje się że konsekracja dziewic zobowiązuje do zachowania doskonałej czystości w celibacie na stałe, do końca życia, że ma charakter wieczysty, czyli *ordo virginum* to „*stabilis vivendi forma*”. Bez tej

⁸⁷ LG, nr 42.

⁸⁸ PC, nr 5; E.L. BOLCHI, *La consacrazione nell'ordo virginum*, s. 135.

⁸⁹ LG, nr 41, 44; PC, nr 1; *Vita consecrata*, nr 72, 76.

⁹⁰ S. RECCHI, *Consacrazione mediante i consigli evangelici. Dal Consiglio al Codice*, Milano 1988, s. 196; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 111; J. BEYER, *Le forme individuali di vita consacrata*, s. 135-136.

⁹¹ G. ROCCA, *Vergini consacrate*, col. 1856.

⁹² Nie mówi się tu o ordynariuszu miejsca lecz o biskupie diecezjalnym czyli objęci są tym określeniem także zrównani z biskupem diecezjalnym według kan. 381 i 368: prałat terytorialny, opat terytorialny, wikariusz apostolski i prefekt apostolski.

⁹³ M. AUGÉ, *Consacrazione delle vergini*, DIP II, Roma 1975, col. 1613.

⁹⁴ KPK/1983, kan. 601.

stałości nie można byłoby mówić o życiu konsekrowanym dziewic w ogóle⁹⁵. O stałości świadczy chociażby odpowiedź dziewic na skierowane do nich przez celebransa pytanie, czy chcą wytrwać w świętym dziewictwie do końca życia⁹⁶. Przy czym zobowiązanie dziewic nie tworzy przeszkody zrywającej do zawarcia ważnego związku małżeńskiego jak w przypadku zakonników – profesów wieczystych, jak zostało to wyżej nadmienione⁹⁷. Dyspensa od wyrażonego *propositum* zastrzeżona jest biskupowi diecezjalnemu, podobnie jak w przypadku pustelników, wdów konsekrowanych i członków instytutów życia konsekrowanego będących na tzw. prawie diecezjalnym⁹⁸.

Kongregacją Stolicy Apostolskiej właściwą dla dziewic konsekrowanych jest Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego.

3.2.6. *Sanctum propositum* jest ślubem albo rodzajem świętych więzów

Stan życia konsekrowanego zawiera w sobie wymóg podjęcia rad ewangelicznych poprzez śluby lub inne święte więzy (kan. 573) naturą swą zbliżone do ślubów, gdyż to zapewnia całkowite oddanie osoby Bogu⁹⁹.

Propositum dziewic konsekrowanych określane jest mianem *sanctum* w kan. 604. Świętość ta wynika z faktu, że zamiar dziewicy odnosi się do Boga. Bóg jest inspiratorem jej zamiaru¹⁰⁰. *Propositum* nie kwalifikuje się jako święty dlatego, że odnosi się do obieranego dziewictwa, ponieważ dziewictwo można obrać z różnych względów, także z pogardy dla małżeństwa, ze względów egoistycznych itp. – wtedy zamiar nie byłby święty. Jeżeli natomiast dana osoba rozeznaje, że to Bóg powołuje ją do życia w dziewictwie, to właśnie z tego tytułu zamiar jest święty, a publiczna konsekracja przez biskupa diecezjalnego potwierdza ów zamiar¹⁰¹.

Powstaje pytanie czy święty zamiar dziewic jest ślubem lub rodzajem innych świętych więzów. Wielu kanonistów identyfikuje *propositum* ze ślubem złożonym Bogu. Najbardziej zdecydowany w tej kwestii jest T. de Urkiri, który

⁹⁵ S. RECCHI, *Consacrazione mediante i consigli evangelici*, s. 195; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata...* s. 108; J. BEYER, *L'ordine delle vergini*, Vita Consecrata 22(1986) s. 590.

⁹⁶ *Pontyfikat Rzymski*, p. 70.

⁹⁷ E. GAMBARI, *I religiosi nel Codice. Commento ai singoli canoni*, Milano 1986, s. 100.

⁹⁸ PKP/1983, kan. 589; E. GAMBARI, *Vita religiosa oggi secondo il Concilio e il nuovo diritto canonico*, Roma 1983, s. 65.

⁹⁹ LG, nr 44.

¹⁰⁰ E.L. Bolchi, *La consacrazione nell'ordo virginum*, s. 273.

¹⁰¹ Tamże.

definiuje *propositum* jako ślub (*implicite*) domniemany, domyślny, dorozumiany, milczący. I chociaż uznaje, że terminy *votum* i *propositum* nie są równoznaczne, to jednak powszechnie uznaje się, że nie ma ślubu dziewictwa bez wcześniejszego *propositum* – zamiaru. Zatem *propositum* jest częścią każdego ślubu, natomiast nie funkcjonuje to w drugą stronę tzn. istnieje *propositum*, które nie jest ślubem, czyli nie jest wyrażane w formie ślubu¹⁰². S. Recchi uważa, że *sanctum propositum* ze względu na swą publiczność i wieczystość zawiera w sobie całą istotę ślubu¹⁰³. Podobnie D. M. Huot dostrzega w *propositum* całą materię ślubu czyli wyrażone na zawsze zobowiązanie do zachowania doskonałej czystości, aczkolwiek bez stosowania słów „obiecuję, ślubuję”¹⁰⁴. Z kolei M.P. Dion uważa że *sanctum propositum* jest zewnętrznym i publicznym przejawem ślubu uczynionego wewnętrznie¹⁰⁵. E. Gambari traktuje święty zamiar dziewictwa za równoznaczny ze ślubem albo przynajmniej ze świętym zobowiązaniem wypowiedzianym w ramach jednego z najstarszych rytów Kościoła, zawierającego uroczystą formułę konsekracji wypełnianej przez biskupa diecezjalnego¹⁰⁶. Także inni kanoniści jak E. McDonough, S. Holland, J. Beyer dostrzegają ogromne podobieństwo między *sanctum propositum* a *votum*¹⁰⁷.

Pozostali kanoniści dowodzą, że *sanctum propositum* nie należy do świętych więzów ponieważ nie zawiera w sobie triady rad ewangelicznych – jak w przypadku ślubów lub innych świętych więzów członków instytutów zakonnych, świeckich czy eremitów¹⁰⁸.

Przy czym trzeba zauważyć, że konsekracja dziewic i ewentualne wejście/zbliżenie się *ordo virginum* do stanu życia konsekrowanego nie pochodzą bezpośrednio z *sanctum propositum*, ale następują na mocy uroczystej modlitwy konsekracyjnej, wypowiedzianej przez biskupa. Dziewica jest konsekrowana Bogu bez wypowiedzania formuły ślubów, obietnicy czy innego rodzaju zobowiązania, jak w przypadku zakonników, członków instytutów świeckich czy pustelników. W nawiązaniu do tego stwierdzenia można lepiej zrozumieć dlaczego święty zamiar dziewic nie odpowiada ślubowi. Obrzęd konsekracji dziewic upodabnia się nieco do święceń kapłańskich.

¹⁰² T. De Urkiri, *Virgines seculares consagradas. Notas histórico-canónico-pastorales*, s. 41-43.

¹⁰³ S. Recchi, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 110.

¹⁰⁴ D.M. Huot, *La consecration des vierges*, Informations SCRIS 9/2(1983) s. 165-166.

¹⁰⁵ M.P. DION, *Les effets du rite de la consécration des vierges*, s. 299.

¹⁰⁶ E. GAMBARI, *I religiosi nel Codice. Commento ai singoli canoni*, s. 100.

¹⁰⁷ Opinie wspomnianych autorów relacjonuje E.L. BOLCHI, *La consacrazione nell'ordo virginum*, s. 268-270.

¹⁰⁸ E. L. BOLCHI, *La consacrazione nell'ordo virginum*, s. 158.

4. *Ordo virginum* zbliża się/(accedit) do form życia konsekrowanego

Brak triady rad, a co za tym idzie – pełni oddania się Bogu, w przypadku dziewic konsekrowanych powoduje, że *ordo virginum* według kan. 604 tylko *accedit* czyli zbliża się, dochodzi, upodabnia się, zbliża się częściowo, z daleka do trzech form życia konsekrowanego tj. instytutów zakonnych, świeckich i życia eremickiego¹⁰⁹. Słowo *accedit* wskazuje na tylko częściowe uznanie charakteru konsekrowanego *ordo virginum* – ze względu na brak pozostałych dwóch rad ewangelicznych¹¹⁰. Innymi słowy, nie jest to kolejna forma życia konsekrowanego, nie może się ona identyfikować, utożsamiać z pozostałymi formami życia konsekrowanego i nie można aplikować do członkiń *ordo virginum* całego prawodawstwa własnego instytutów życia konsekrowanego. Jest to konsekracja właściwa sobie¹¹¹.

5. Stowarzyszenia życia apostołskiego *accedunt* do instytutów życia konsekrowanego

Bardzo podobna sytuacja z terminem *accedere* dotyczy stowarzyszeń życia apostołskiego¹¹². One również dochodzą do instytutów życia konsekrowanego. Wyjęcie stowarzyszeń życia apostołskiego spośród instytutów życia konsekrowanego, w ramach procesu kodyfikacji już w Schemacie z 1980¹¹³ roku, wynikało z niemożności przyjęcia przez nie obowiązku składania profesji na podobieństwo członków instytutów życia konsekrowanego, ze względu na podejmowaną działalność apostołską, która

¹⁰⁹ G. ROCCA, *Vergini consacrate*, col. 1856; J.F. CASTAÑO, *Gli istituti di vita consacrata (cann. 573-730)*, s. 62; S. RECCHI, *Novità e tradizione nella vita consacrata*, s. 108; V. DE PAOLIS, *La vita consacrata nella Chiesa*, Bologna 1992, s. 73; KPK/1983, kan. 603 § 1: „Oprócz instytutów życia konsekrowanego, uznaje Kościół życie pustelnicze, czyli anachoretyczne, w którym wierni przez surowsze odsunięcie się od świata, milczenie odosobnienia, gorliwą modlitwę i pokutę poświęcają swoje życie na chwałę Boga i zbawienie świata. § 2. Prawnie uznaje się za pustelnika osobę poświęconą Bogu w życiu konsekrowanym, jeśli poprzez ślub albo inne święte więzy zobowiązuje się publicznie wobec biskupa diecezjalnego do praktykowania trzech rad ewangelicznych i pod jego kierownictwem zachowuje właściwy tryb życia”.

¹¹⁰ J. TORRES, *Norme comuni a tutti gli istituti di vita consacrata. Cann. 586-606*, Roma 2003-2004, s. 49.

¹¹¹ G. ROCCA, *Vergini consacrate*, DIP IX, Romarecchi 1997, col. 1856; J.F. CASTAÑO, *Il contesso ecclesiale della vita consacrata*, w: AA.VV., *Il nuovo diritto dei religio*, Roma 1984, przypis 11, s. 49.

¹¹² KPK/1983, kan. 731 § 1: „Do instytutów życia konsekrowanego dochodzą stowarzyszenia życia apostołskiego, których członkowie – bez ślubów zakonnych – realizują własny cel apostołski stowarzyszenia i prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, dążą do doskonałej miłości przez zachowanie konstytucji. § 2. Wśród nich są stowarzyszenia, których członkowie podejmują rady ewangeliczne przez jakieś więzy określone w konstytucjach”.

¹¹³ PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema Codicis Iuris Canonici, iuxta animadversiones... (Patribus Commissionis reservatum)*, Typis Polyglottis Vaticanis 1980, can. 657-672.

jest dla nich pierwszoplanowa, natomiast konsekracja życia Bogu jest elementem drugorzędnym¹¹⁴.

Zakończenie

Problem uregulowania *ordo virginum* we współczesnym prawodawstwie kościelnym leży, jak się wydaje, w przeniesieniu do nowego prawodawstwa antycznej konsekracji dziewic z ich *sanctum propositum* z początków Kościoła, kiedy to wiodącym elementem osób żyjących radykalnie wskazaniami Ewangelii było dziewictwo i celibat, natomiast o ślubach i triadzie rad ewangelicznych nie było jeszcze mowy. Przywrócenie starożytnej formy *ordo virginum* jest swego rodzaju przyszywaniem nowej łąty, czyli nowego prawodawstwa kościelnego do starego ubrania (Mk 2, 21-22). I chociaż z jednej strony trudno odmówić dziewczicom konsekracji ich życia z punktu widzenia teologicznego, to jednak nie wystarcza ona na wejście ich do stanu życia konsekrowanego. Poza tym, ewentualne zaliczenie *ordo virginum* do stanu życia konsekrowanego ukazywałoby, że wystarczy podjęcie samej rady czystości żeby wejść do tego stanu. Czy nie byłoby to nadmiernym minimalizowaniem wymogów stawianych kandydatom do tej formy życia, w perspektywie wieków istnienia życia właściwego instytutom zakonnym?

¹¹⁴ S. RECCHI, *Il verbo «accedere» nei cc. 604 e 731 del Codice di diritto canonico*, Vita Consacrata 26(1990), s. 954-965; B. SZEWCZUL, *Stowarzyszenia życia apostołskiego jako jedna z kanonicznych form dążenia do doskonałej miłości*, w: 100-lecie obecności Pallotynów w Ząbkowicach Śląskich, red. B. Szewczul, A. Chciałowska, Kraków 2019, s. 11-49.